

מהפך הצדקה

של קופות הצדקה המקומיות

היחס לקופות הצדקה השכונתיות והעירוניות, די בכל אתר ואתר, מצוי בתקופתנו כבר בעידן של "אחריתך ישגה מאוד", לפחות בחלק נכבד מהקופות. אולם ה"ראשיתך מצער" והתהליך שהוביל להתעוררות הציבור להתמקד בפעילות הצדקה הראויה ביותר ע"פ הדין וההלכה, ראוי לו שייחקק באותיות זהב בדברי ימי הצדקה של כלל ישראל, כך שישמש גם כמדריך ראשון במעלה עבור גבאי הצדקה הנלבבים, שעדיין לא הצליחו להגיע למצב שבו תורמי השכונה מפנים את עיקר כספי מעשרותיהם עבור המהודרת שבצדקות: "עניי עירך" ו"עניי שכונתך" • במהלך הכנת התחקיר המקיף השתתפו פעילים רבים בקופות הצדקה השונות. עשרות שיחות טלפוניות ומפגשי פנים אל פנים הניבו את המסמך המרטיט והמעורר שלפנינו, שראוי כי יילקח לתשומת ליבם של תורמי הצדקה היקרים הרוצים לקיים את מצוות הצדקה בטהרתה • זרקור אל מפעלי הצדקה הרחוקים מאור הזרקורים

אכן, את ה"מהפכה" הגדולה של נתינת הצדקה בדורנו ניתן לייחס בבטחה ל"וועד הרבנים לענייני צדקה בארה"ק", שייסד את המהפכה, חולל אותה, והגדילה למימדים כבירים שכמותם לא שמענו במשך הדורות.

המהפכה השנייה

בחמש השנים האחרונות התחוללה המהפכה השנייה בענייני צדקה, שמבחינת המשמעות המעשית שלה עולה במובנים מסוימים על פני המהפכה הראשונה, אלא שאינה מלווה בצלצולים וברעשים, היא לא מגובה בצבעים רועשים ובעלונים, ואולי אף לא בולטת בעמודי הפרסום. עדיין לא קם האיש שייסקר את מימדיה העצומים של המהפכה הזאת. מערכת "הפלס" שמה לה למטרה להתחקות לראשונה אחרי מימדי המהפכה הגדולה שמתפתחת ועולה בכל אתר ואתר.

המהפכה השנייה היא מהפכת הקופות המקומיות השכונתיות והעירוניות השונות. אם עד לפני חמש שנים היו הקופות השכונתיות והעירוניות נסמכות במידה מסוימת על כתפיהן של הקופות הגדולות, מכיון שרוב תושבי השכונה או העיר כבר הורגלו לתרום לקופות הללו ועל מנהלי הקופות השכונתיות היה מוטל רק לנסות ו"להשיג" עבור עניי השכונה "תקציב" מתוך הקופות הגדולות, או לנסות להכליל משפחה פלונית או אלמונית במסגרת המגבית של הקופות הגדולות - הרי שכיום מצויות רבות מבין הקופות המקומיות "הקטנות", קופות צדקה עירוניות ושכונתיות, במצב של גביה מקסימאלית מתוך תושבי השכונה או העיר בעצמה. עניי העיר אינם צריכים עוד להתדפק

המגייסים וחולשים על כספי צדקה בהיקפים עצומים. זכות הראשונים ל"וועד הרבנים לענייני צדקה בארה"ק", שיצר את המהפך הגדול במצוות צדקה בדורנו. מאוחר יותר קמה בעקבותיו "קופת העיר - בני ברק".

באותן שנים החל להתמסד הנושא, עם הקמתן של ה"קרנות" לאלמנות ויתומים, כשבהמשך הדרך נפתחו תוכניות "ערבים" השונות המאגדות בתוכן את הרוב המכריע של בני התורה והציבור החרדי.

באותה תקופה הוחל להשתמש עם המדיה הצבעונית, כדי "לשוחח" עם רבים מבני התקופה בשפה הפירסומית. לא מעט גבות הורמו בתמיהה, היו כאלו שבאו בטענות על ה"חידושים" שלא שיערום אבותינו, וכי בלהט התעמולה החיצונית, מבצעי הישועות וכדו', עלולה להישכח מצוות הצדקה שנצטוונו עליה מסיני כמות שהיא, לשם המצוה ובהצנע לכת. אך עסקני הקופות הגדולות הצדיקו את הגישה החדשנית בטענה, שבשעתו קשה היה להתווכח עמה, כי מבחינתם העיקר הוא מבחן ההצלחה, וכי שיטות הפירסום המאסיביות הביאו למתן צדקה בהיקפי ענק. בכל מקרה, הדיון הזה כבר מאחורינו, מכיוון שהדור החדש שקם כבר כמעט ואינו מכיר סגנון אחר של "שיח" בנושאי הצדקה. למעשה, "הקרנות" שסייעו למשפחות במצוקה הלכו והתפתחו; מאות מקרים נכללו בכל מגבית, ומצוות ה"צדקה" קיבלה מימדים עצומים בלתי מוכרים. כידוע, מרגן ורבנן גדולי ישראל נרתמו בכל כוחם להצלחת היוזמות הברוכות, כאשר מרגן רשכבה"ג הגרי"ש אלישיב זיע"א ליווה באופן אישי כל מגבית ומגבית של "וועד הרבנים לענייני צדקה", וכך יבדל"א מרגן גדולי ישראל החיים עמנו לאוי"ט.

דורנו, דור עקבתא דמשיחא, הדור בו מתגברת הסיטרא דאחרא ומנהלת את המלחמה האחרונה על קיומה, הוא דור של "חיצוניות". דור שהפנימיות היא דבר נדיר שהולכים לראותו אצל זקני הדור שעוד נותרו לנו לפליטה מהדור הקודם. אולם ישנם תופעות בהם נתברך דורנו באופן מופלג, בחינת זה לעומת זה.

לא כאן המקום למנות את שבחיו של דורנו זה ואת הדברים שהתייחדו בו למעליותא. אולם אם נפנה את הזרקור אל עבר התופעה המופלאה של נתינת הצדקה והמודעות הגדולה לצרכיהם של העניים, לא נוכל שלא לעצור ולהתפעל. תופעה זו כבר צויינה לשבח על ידי מרגן ורבנן גדולי ישראל שליט"א, ואף פורסמו התבטאויות מפליאות ומפליגות בענין זה.

מייסדי המהפכה

בעבר, עד שנות התש"ן המאוחרות, התנהלה הצדקה בצורה הישנה. בפן האיש, פנים מול פנים, התורם מול גבאי הצדקה - האיש הנעלה והמרומם המוכן לקרוע נתחים מברשו ואף להתבזות כדי להציל משפחה מרדת שחת ומאבדן.

משום מה, מסתבר שמפגש פנים אל פנים בהקשה על הדלת או במעבר בבית כנסת ממתפלל למתפלל אינו מניב יותר מעשרה שקלים. מציאות הקיימת עד ימינו אלה. ואילו בצורות שיח אחרות שהתחדשו בדור האחרון ההיענות היא גבוהה בהרבה. עד כדי כך שאפשר לגייס סכומים עצומים ולהעמיד משפחות רבות על תילן.

כך קמו ועדי הצדקה הגדולים, המסועפים,

הפרסום של הקופה השכונתית, ל"הכנסה" נוספת לקופה של צדקה.

כך למשל שמענו מאחד מפעילי "קופה של צדקה שכונת משכנות יעקב - בית שמש", שבשנה האחרונה הנפיק חוברת פרסום עסקית רבת עמודים ובה חומר נפלא שעורר את תושבי השכונה לתורם למעלה מיכלתם עבור עניי השכונה. ומהחברת הזו בעצמה "הרויחה" הקופה למעלה מעשרים אלף ש"ח. לא היה עסק בשכונה שלא כיבד את עצמו ופירסם לפחות רבע עמוד בחוברת. כך הרויחה הקופה משני הכיוונים יחדיו: גם הכנסה ישירה וגם הגברת ההכרה והמודעות למצוקת העניים ולצרכי הצדקה של הקופה, מה שהעלה את גובה התרומות בצורה דרסטית.

"כיום כבר יודע כל אברך הרוצה להדר בצדקה ומעוניין שכספי המעשר שלו יעברו במלואן ליעד הנכון שהמקום היחיד לכך נמצא בקופה המקומית", מסכם אחד מפעילי החסד בשכונה חרדית ותיקה.

ההיכרות האישית

אולם הסיבה העיקרית להחלטת הנחרצות של האברכים ותושבי כל שכונה ועיר להעביר את רוב כספי המעשר שלהם עבור הקופה המקומית, נובעת מההיכרות האישית עם גבאי הצדקה.

אין הכוונה רק להיכרות שבין התורם לגבאי הצדקה ומנהל הקופה, אלא בעיקר בהיכרות שבין גבאי הצדקה, מנהל הקופה השכונתית, לנצרכים עצמם.

זו הסיבה המכרעת והעיקרית שניתן לראות אברכים המקבלים את מילגת הכולל או את משכורת האשה וממהרים להעביר את כספי המעשר למנהל הקופה המקומית.

כי אין תחליף להיכרות האישית!

אחד ממנהלי קופות הצדקה בעיר בית שמש הסביר לנו את הדברים בצורה מפורטת: הקופות הגדולות הארציות בנויות מטבע הדברים על 'קריטריונים'. אין ביכולת גבאי

עצמה, ולכן אי אפשר להוציא תדפיס מדויק של היקף הסכומים. מה עוד שמדובר בלמעלה מחמישים קופות שכונתיות ועירוניות וכדי לקבל הערכה באיזה סכומים מדובר נצטרך לעבור בין כולן ולנסות ולקבל את הנתונים הפרטניים. אבל עובדה אחת ברורה: כיום, רוב אברכי הכוללים ובני התורה מפנים את עיקר כספי המעשר לקופות המקומיות. נראה, כי להישג נכבד זה לא הגיעה אף אחת מן הקופות הגדולות שחוללו את מהפך הצדקה בדורנו.

טהרת הצדקה

אחת הסיבות שהביאו את "הקופות הקטנות" להישגים של שיתוף פעולה כה משמעותי מצד התורמים, נובע ממיעוט ההוצאות שלהן. אין זה סוד, שהקופות הגדולות מוציאות סכומים גדולים מאוד עבור פרסום, ובעצם כך ראוי שיעשו, שהרי גדולי ישראל התירו לקופות הגדולות להשקיע בחלק של ה"מעשה" אחרים לצדקה, ואם בדורנו הפרסום המאסיבי הוא הדרך להגיע לליבם ולכיסם של האנשים ולהציג בפניהם את מצוקת העניים וגודל מצוות הצדקה, אין שום פסול בכך, ואדרבא!

אולם אי אפשר להתעלם מכך, שבתרומה לקופת הצדקה השכונתית והמקומית, הנותן יודע מראש שכספו מופנה מאה אחוז לצדקה. רמת ההשקעה של הקופות המקומיות בפרסום, היא אפסית ממש. וגם אם יוצאים עלונים וחוברות שונות כדי לעורר את לבבות תושבי השכונה לתורם לצדקה, העלות שלהן היא אפסית ביחס, כיון שמדובר במהדורה מקומית המופצת בצורה מוגבלת ונקודתית אך לתושבי השכונה, בלא השקעה מאסיבית בגרפיקה משוכללת וכדו'.

זאת ועוד, רובם המוחלט של ראשי ומנהלי הקופות המקומיות משתדלים להשיג חסויות מתוך בעלי עסקים בשכונה המוכרים להם באופן אישי ומעוניינים לתמוך בכל דרך בקופה. אם לא די בכך, ישנם עסקנים מקומיים יצירתיים שהגדילו לעשות והפכו את העלונים ואמצעי

על דלתותיהן של הקופות הגדולות, הפועלות במישור הארצי הכוללני או שעיקר פעילותן עבור עניי עיר אחת, גדולה ונכבדת ככל שתהיה. חשוב לציין, כי הדבר לא בא בניגוד ח"ו לפעילותן של הקופות הגדולות ולא נועד להתבצע על חשבונן, אלא רק בנוסף, כדי להשלים עוד "נישה" מוגדרת, שהיתה חסרה גם לאחר מהפכת הצדקה הראשונה של דורנו. מחוללי "המהפכה השנייה", גבאי הצדקה המקומיים בכל עיר ושכונה, שמעו מפי מרנן גדולי ישראל זצוק"ל ויבדל"א, כי המודל של פעילות בדרך של גביה מקומית ספציפית, מתושבי השכונה הנותנים לתושבי המקום הנצרכים - היא הדרך המעולה והעדיפה, וכפי שיובאו דבריהם המפורשים בהמשך.

«•»

השורות שלפנינו נכתבו לאחר עבודת נמלים ארוכה, שכללה עשרות שיחות עם מנהלי וגבאי הקופות השונות, שבסופן נוצרה התמונה הנפלאה שעולה לנגד עינינו.

בטרם ניכנס לפרטים הבה ננסה להגדיר את "המהפכה השנייה" בעולם הצדקה בדורנו, ננסה להציג אותה ולהסביר את מהותה, בטרם נסקור את ההיסטוריה שלה.

רוב כספי המעשר לקופה

מדובר במהפכה בכל פרמטר שהוא.

אם אנחנו מדברים מצד סכומי כספי הצדקה הזורמים אל הקופות השכונתיות והעירוניות, נוכל לומר שכיום רובם הבולט של החרדים לדבר ד', ובפרט ציבור האברכים, מועידים את עיקר כספי "המעשר" עבור הקופה המקומית. במקרה זה, הנותן חש שאת גבאי הצדקה הוא מכיר בצורה אישית, ועל כן הוא בטוח שבעתים שכספי הצדקה שלו מיועדים למקום הנכון: "לעניי עירך" האמיתיים!

לקופות השכונתיות והעירוניות אין עמותה משותפת לכולן, כל קופה וקופה מתנהלת בפני

46

מעשרותיהם לקופות מרוחקות. בכדי לתת מענה למצב זה קמו הקופות השכונתיות.

כוחו של פרסום

אליבא דאמת - אומר לנו גבאי צדקה חשוב - אין להאשים כל כך את התורמים. "בדור שלנו נוצר מצב כזה, שכל שאתה מפרסם - כך אתה קיים. מכיוון שאנחנו מייעדים כל פרוטה לצדקה עצמה ולא משקיעים כל כך בפרסום, נוצר מצב שכמעט ונעלמנו מתודעתם של האנשים".

"צריך להבין שקופת צדקה זה לא כמו עסק או חנות. עסק הוא דבר קיים! יש לו מיקום ומוכרים בו דברים ממשיים, הפרסומת נועדה רק ליידע אנשים נוספים על קיומה של החנות. קופה של צדקה לעומת זאת מעבירה כספי צדקה לעניים, אם אף אחד לא יידע על הקופה ולא יתרום אז אין כאן שום קופה של צדקה".

"הקופות הגדולות הגיעו למצב שיש להם גלגל כספים גדול ובכוחן להשקיע כספים גדולים בפרסום, לעומת זאת הקופות המקומיות אינן בנויות בצורה כזאת!"

"כך הגענו למצב שאנשים חשבו שהקופות היחידות הקיימות בעולם הן הקופות הגדולות, ואילו כלפינו הייתה מין תחושה כזאת כאילו אנחנו 'גבאי צדקה זוטרים' שמטפלים בבעיות קטנות ושוליות, בו בזמן שהיחידים שטיפלו בבעיות האמיתיות הזקוקות לפתרון מידי היינו אנחנו, המתמודדים יום עם הצרכים הדחופים של הקופות המקומיות".

«•»

אז מה הפתרון?
בשורות הבאות נגולל את סיפורו של המהפך וכיצד התבצע בפועל.

למעלה מחמישים קופות צדקה עירוניות ושכונתיות קיימות ברחבי ארצנו הקדושה. לכל אחת סיפור מפעים משלה, עם קווי דמיון משותפים.

במסגרת זו סקרנו רק חלק קטן מהן, ואנו מבקשים מראש את סליחתם של גבאי הצדקה החשובים ומנהלי ופעילי הקופות העוסקים במלאכת הקודש שלא הצלחנו להגיע אליהם במסגרת הזמן המצומצם שעמד לרשותנו כדי להכין את המאמר. אך אין ספק שכל מה שנכתב כאן הוא בבחינת "פרט המלמד על הכלל", שכן העיקרון שווה הוא לגבי כל קופה מקומית, הנאבקת על סיפוק צרכיהם של תושבי המקום הזקוקים לסיוע.

«•»

"ברירה אחרת לא הייתה לנו" - מספר לנו פעיל בקופת צדקה גדולה בירושלים - "אלא להתחיל לפעול בכלים המתבקשים, כדי להחזיר את המצב לתיקונו".

חפצנו לדעת את דעת מרן רשכבה"ג הגרי"ש אלישיב זיע"א. מקורבו הגאון רבי דוד מורגנשטרן שליט"א רב שכונת רמת שלמה בירושלים ומי שקובע ומעורה בנעשה בקופה של צדקה של שכונתו, הגיע יחד עם הגאון רבי מרדכי פרידלנדר שליט"א מרבני השכונה ומנהל הקופה הגאון רבי שאול רייכנברג שליט"א לחדר קדשו של מרן זיע"א ביום א' אדר תש"ע.

את פסקו הברור של מרן הגרי"ש אלישיב זיע"א העלה הגאון רבי דוד מורגנשטרן שליט"א על הכתב וכך כותב הגאון רבי דוד מורגנשטרן שליט"א בחלקו השני של המכתב:

"אמנם כאשר הדגשנו שיש לנו מקרים בקופה שרק בזכות התורמים לקופה השכונתית יש למשפחות בכלל אוכל לאכול, התפלא מרן שליט"א שגם בדור שלנו יש מקרים כל כך קשים - ואמר אם כך הדבר בוודאי יש להקדים צדקה זאת על פני שאר הצדקות".

"ולכן נ"ל מלתא דפשיטא שאם עומד לפני התורמים האפשרות לתרום לקופות השכונתיות שיש בהם המעלה שהאחרים על הקופות גרים בקרב הצבור ושומעם מהעניים, מהשכנים,

עניים (קרובים). אלא שכלל שהענין של "עניי עירך" מושרש בתודעה, כך באותה מידה הוא הפך לאבסורד.

מה זה עניי עירך? - עניי השכונה שלך!

ומי ממונה על הצדקה?

פשוט ואין צריך לומר, שגבאי הצדקה ומנהלי קופת הצדקה המקומית הם ממונים על "עניי עירך" שלך וסביבתך הקרובה. פשוט כל כך וברור כל כך.

מי מכיר את עניי עירך? מי יודע את צרכיהם של עניי עירך? מה יותר ברור מזה? - רק מנהלי הקופה המקומית!

לנוכח כל זאת, ננסה להבין את ההמצאה היצירתית של "עניי עירך שבכל עיר ועיר..." האם אין כאן סתירה מיניה וביה: "או "עניי עירך" או "שבכל עיר ועיר". איך דרים שני המונחים הסותרים במשפט אחד.

אחד מחשובי גבאי הצדקה שליט"א מנסה לעשות קצת סדר בענין של "עניי עירך שבכל עיר ועיר", ושואל: "אם מאן דהו, שנמצא בבני ברק למשל, רוצה להגיע לחיפה, האם הוא אמור להגיע לחיפה דרך באר שבע? הלא זה סיבוב מיותר לחלוטין. ישנה תחבורה ישירה מבני ברק לחיפה. ומה תגידו על מישהו שגר בירושלים ורוצה להגיע משכונה אחת לשכונה אחרת, ונענה להצעה מבריקה לפיה יעלה בשכונתו על אוטובוס לבני ברק ואחר-כך יחזור באוטובוס בינעירוני שיקח אותו חזרה לשכונה הסמוכה בירושלים... סיבוב מיותר, ללא כל ספק! אז מדוע כשזה מגיע לצדקה צריך את הסיבוב הזה? מדוע מי שגר באחת מערי הארץ, ורוצה להעביר את כספי הצדקה שלו ל'עניי עירך', צריך להעביר את תרומתו לקופה גדולה וממוסדת, שבסופו של דבר תעביר בחזרה את הכסף לעניי עירו ומקומו... לשם מה הסיבוב המיותר הזה? וכי לא עדיף שבעתיים שיעביר את התרומה ישירות לעניי מקומו ע"י גבאי הצדקה המקומיים המכירים היטב את 'צרכי עמך' בסביבתו".

"וכי מדובר במעין כיבוד של 'חייה' בברית מילה, שמעבירים מיד ליד, 'חייה' ראשונה ו'חייה' שניה', עד שיימסר הרך הנימול לקיום מצוותו. מדוע צריך לגלגל את כספי הצדקה החיוניים מיד ליד ולסרב את התהליך של סיוע לצרכים המקומיים הדחופים. למה צריך כאן עוד גורם מימסדי באמצע? ובפרט שאינו מכיר אישית את צרכי עניי המקום? האם הגענו לאבסורד זה, רק בגלל שאף אחד מהתורמים לא חשב פעמיים על המשמעות התמוהה של המושג 'החזקת עניי עירך שבכל עיר ועיר', שכמעט וביטל את כל המושג המרומם בעם ישראל של קופת צדקה מקומית - צדקה הניתנת מתושבי המקום לעניי המקום ע"י גבאי המקום".

לאור זאת נוצר מצב אבסורדי שבו אברכים רבים אינם מבינים את משמעות המושג "עניי עירך" לאשורו, ובשעה שבשכונתם שלהם, בשכונתם ואף בדלת הסמוכה רעבות משפחות רבות לפת לחם כפשוטו, מעבירים הם את

קטנות, לאחר שגם את הסעודה המצומצמת הזו הם גירדו בקושי מהארנק ואף לוו מהשכן, אז מי יעזור להם? למי הם יכולים לפנות?"

"האם הקופות הגדולות ערוכות בכלל לטפל בענין הזה? הרי שם מקציבים סכומים גדולים, פעם בחצי שנה, למשפחות שמסובכות עם חובות. מעבירים להן סכום גדול באופן חד-פעמי, וזהו. אז באמת זה דבר עצום וצדקה גדולה וחשובה, אבל רק באותו תחום מוגדר של כיסוי חובות בצורה חד-פעמית. אבל למי פונים כשמגלים נזקים בערב שבת - 'עניי לפניך', בלשון ההלכה - כשעוד מעט המכולת נסגרת, ומי שאין לו בערב שבת מה יאכל בשבת? הם ילכו למלא טפסים במשרדי הקופה הגדולה וימתינו כמה חודשים למגבית התקופתית?"

"מתוך מבדק שערכתי בקרב כמה מידידי, מנהלי קופות שונות ברחבי הארץ. גילינו שברוב הקופות שיעור המשפחות הזקוקות לתקציב רציף שישאיר אותם בחיים ויחזיק אותם על פני המים הינו לפחות חמישה אחוז מכלל המשפחות המתגוררות בשכונה. למישהו יש בכלל את היכולת לטפל בהם? גם אם תקום הקופה הכי גדולה בעולם, שתצליח להתרים בארץ ובחו"ל מליוני שקלים, האם הם בכלל ערוכים טכנית ומעשית להחזיק כל כך הרבה משפחות, בכל עיר ושכונה, מדי שבוע, כך שיהיה להן מה לאכול. שלא לדבר על צרכים בסיסיים אחרים".

= איך מגיעים ל"עניי עירך" =

כיום המושג "עניי עירך" הוא כל כך נפוץ וידוע. עד שאין לך תינוק ותינוקת מדן ועד באר שבע שאינם יודעים להגות את המונח הפשוט והמפורסם כל כך.

עניי עירך, זה ההידור המרכזי בצדקה (לאחר

גבאי צדקה: "האברכים, שהם השדרה המרכזית של תורמי הקופה, הם אנשים חושבים, שקשה 'לקנות' אותם עם פרסומים וכדומה. הם מעוניינים שכספם יגיע למקום הנכון בצורה היעילה והם מגלים די מהר את המעלות של הקופה המקומית די בכל אתר ואתה וכשהם מתלהבים הם לא מסתפקים בתרומות בסכומים קטנים אלא מעבירים את רוב כספי המעשר ויש לנו הרבה אברכים שמעבירים גם את 'החומש' שלהם"

מקרנות בחו"ל, כדי להחזיק את עניי אופקים. הקומץ לא השביע את הארי, מה עוד שהיו תושבים רבים בקהילה שמתוך חוסר מודעות היו מעבירים את כספי הצדקה לקופות גדולות שמחוץ לאופקים.

ביום י"ב שבט תש"ע. עלו רבני הקהילה לבית הגאון האדיר רבי חיים קניבסקי שליט"א, לאסיפה מיוחדת לטובת הקופה. הגאון האדיר רבי חיים קניבסקי שליט"א, המכיר את גבאי הצדקה של הקופה, כתב להם מכתב ובו הוראה ברורה וחד-משמעית:

"עניי עיר קודמין, וכ"ש שיש גבאי צדקה נאמנין, וכל העוסקים בזה והנותנין יתברכו בכל טוב".

המכתב פורסם בהבלטה רבה ברחבי הקהילה ועורר הדים עצומים שניכרו היטב בשטח ביום הפורים. היקף התרומות שזרמו לקופה היה אדיר. עשרות תורמים שלא תרמו בכלל לקופה או שהסתפקו בתרומות צנועות, העבירו את כל כספי המתנות לאביונים שלהם לקופת "צדקות שמשון".

ליותר מכך לא היו זקוקים מנהלי "צדקות שמשון" - אופקים". מאז פורסם המכתב עם הפסק הברור "עניי עיר קודמין", עם הביטוי הנדיר "גבאי צדקה נאמנין" והברכה "וכל העוסקים בזה והנותנין יתברכו בכל טוב". כמעט ולא מצוי אף תושב שיעדיף להפנות את כספי הצדקה לקופות גדולות שמחוץ לאופקים. מאז אותו מכתב היסטורי יודעים כולם את הכתובת המהודרת לצדקה!

הישועה דווקא לעניי שכונתו

קביעה זו נאמרה כבר כשנתיים קודם לכן. גבאי הצדקה של קופת "טוב וחסד - רחובות" ערכו כנס במעונו של הגאון האדיר רבי חיים קניבסקי שליט"א בחודש אדר שנת תשס"ח. בכנס נכחו רוב רבני העיר רחובות, ובמהלכו נפרסו שאלות רבות על אופי הנהגת הקופה. הגאון האדיר רבי חיים קניבסקי שליט"א התייחס אז לעניין הישועה הנובע ממצוות הצדקה, ובמהלך אותו הכנס הטביע את המטבע שחוללה את המהפכה הגדולה בכל הקופות המקומיות:

"הישועות המובטחות בתורה לנותני הצדקה, הם לפי דרגת ההידור בצדקה, וככל שהצדקה מהודרת יותר כך יש בה יותר כח ישועה".

לאחר שהדברים הברורים נשמעו באזני רבני המקום, פורסם עלון מטעם קופת טוב וחסד רחובות ברחבי העיר, בו נקבע בשם הגאון האדיר רבי חיים קניבסקי שליט"א, כי תושבי רחובות יזכו לישועות אם יתרמו בדווקא לקופת "טוב וחסד - רחובות".

קשה לתאר את ההתלהבות הגדולה ששררה ברחובות החרדית עת הופצו העלונים ובהם תואר בפרוטרוט כינוס רבני העיר רחובות בבית הגאון האדיר רבי חיים קניבסקי שליט"א ובמרכזם הקביעה שעיקר תושבי רחובות יזכו לישועות רק אם יתרמו לקופת שכונתם. מני אז היחס לקופה המקומית השתנה כליל. רוב תושבי העיר מעבירים את עיקר כספי המעשרות עבור הקופה ולמשפחות רבות שהיו שרויות במצוקה - היתה אורה.

חמש שנים עברו מאז, והקופה מהווה גורם מרכזי בעיר, וכמעט ולא צריך להשקיע הרבה בפרסום, כיון שהעלון שיצא בזמנו כבר עשה את עיקר המלאכה.

הקביעה הזאת חזרה ונשנתה גם כשהגיעו למעונו שבעה ממנהלי קופות הצדקה בשכונות "בית שמש". כעבור כמה ימים פרסם נכדו הרב אריה קניבסקי מכתב שפורסם בכל רחבי העיר בית שמש ובה הוא מביא את דעת זקנו הגאון האדיר שליט"א:

"ביום י"ז אלול התשס"ח התאספו בבית מו"ז מן הגר"ח קניבסקי שליט"א מנהלי קופות הצדקה בעיר בית שמש. ואמר להם מו"ז דכבר כתב בספרו 'דרך אמונה' (ח"א הלכות מתנו"ע פ"ז ס"ק ק'): 'דעניי שכונתו וכו' קודמין לעניי שאר העיר'. והוסיף דהישועות המובטחות לנותני הצדקה, הולכים לפי ההידור במצווה

מיכל יהודה ליפקוביץ צוק"ל הגאון הגדול רבי חיים פנחס שיינברג צוק"ל ולהבדל"ח ראש הישיבה הגאון הגדול רבי אהרן לייב שטינמן שליט"א, ראש הישיבה הגאון הגדול רבי שמואל אויערבאך שליט"א, הגאון הגדול רבי ניסים קרליץ שליט"א והגאון הגדול רבי גרשון אדלשטיין שליט"א.

המכתב שנכתב עבור תושבי רמות בירושלים התפרסם גם בשכונות שונות ברחבי הארץ והוא פעל את פעולתו. הקופות המקומיות רשמו עלייה עצומה בכספי המתנות לאביונים לקופת השכונה.

רק כדי לקבל מושג על השפעתם העצומה של מכתבי גדולי ישראל נציין כי באיגוד הקופות - רמות, נאסף באותה מגבית סכום של למעלה מחצי מליון ש"ח. ובאיגוד הקופות-רמת שלמה נאספו באותה מגבית למעלה ממאתיים אלף ש"ח. בעוד בשנים קודמות לא הגיעו לרבע מהסכום הזה.

«»»

דוגמה חשובה נוספת: קופת "צדקות שמשון - אופקים".

מעט רקע על פעילות הקופה, מעניק לנו אחד מפעילי הצדקה המסורים במקום:

הקהילה הקדושה בעיירה אופקים מונה אלף בתי אב, המקיימים חיי תורה תוססים. קהילת אופקים התעטרה בגדולי תורה שהעניקו חמה בקומתם הגאונים הצדיקים: הגר"ח קמיל, הגר"ש פינקוס, הגר"י הורביץ והגר"ד סולומון צוק"ל. מתוך אלף המשפחות החרדיות המתעוררות בעיירה בקהילה קרוב ל-250 משפחות נזקקו לעזרת הקופה, מתוכן כמאה משפחות הנזקקות לתמיכה שוטפת.

הכספים שהקופה מצליחה לאסוף בין תושבי הקהילה לא ענו על צרכי המשפחות הנזקקות בקהילה. הרב הגאון רבי יוסף הרשקוביץ שליט"א, ראש הכולל המרכזי בקהילה "זכרון אליהו" ומנהל הקופה ניסה לגייס תרומות

ממוסדות החינוך באיזה מקום יש צורך בעזרה - שמטפלים עד כמה שידם מגעת יום יום שבווע שבווע במקרים שבאים בפניהם ומנסים לתת מענה מידי - שיש בוודאי להעדיף צדקה זו על פני שאר צדקות".

"אמנם דא עקא שרק לפי העזרה שמקבלים מהתורמים ניתן לעזור לנצרכים. אין מגבית בחו"ל ואצל בעלי יכולת, ורק אם תושבי השכונה יתרמו את צדקותיהם לקופות של השכונה הם יוכלו לעזור כפי הצורך".

מכתבו של הגאון רבי דוד מורגנשטרן שליט"א פורסם בהבלטה רבה ברחבי שכונת רמת שלמה בירושלים, היכה הדים עצומים והיה לשיחת היום בשכונה ומחוצה לה.

את התוצאות חשו ב"איגוד קופות רמת שלמה" באופן מידי. סכומים עצומים זרמו במגבית "מתנות לאביונים" באותה שנה, באמצעותם הצליחו לשקם משפחות רבות בשכונה.

המכתב הוסיף והתפרסם ע"י קופות צדקה שכונתיות שונות ברחבי הארץ. ובכל מקום אשר דבר רבנו מרן הגרי"ש אלישיב זיע"א הגיע, התחוללה מהפכה גדולה ביחס לקופה המקומית. דברי רבנו מרן זיע"א, הם ברורים: **"בוודאי יש להקדים צדקה זאת על פני שאר הצדקות".**

«»»

באותה שנה פירסמו מנהלי "איגוד הקופות - רמות", המאגד בתוכו את חמש קופות הצדקה של השכונות ברמות בירושלים, את מכתבם של מרנן ורבנן גדולי ישראל:

"באנו... לזרז לתושבי השכונה להדר ולהעדיף את נתינת מתנות לאביונים בראש ובראשונה לקופה של צדקה בשכונתנו... היות וכל הנצרכים הנתמכים ע"י הקופה הם כולם תושבי שכונתנו, וגם מעיקר חיוב מצוות צדקה להקדים לשכנוי קודם לעניי העיר..."

על המכתב חתמו מרנן ורבנן גדולי ישראל: מרן הגרי"ש אלישיב זיע"א, הגאון הגדול רבי

עצמה. לכן, הישועות המובטחות מהתורה לנותני הצדקה דרי העיר בית שמש יחולו אם יתנו כל אחד לעניי שכונתו".

לאחר שפורסמה דעתו של הגאון האדיר רבי חיים קניבסקי שליט"א בעיר "בית שמש", התרחש מהפך גדול בעיר המכילה בתוכה שמונה קופות צדקה פעילות ותוססות. תושבי העיר הפנימו את הדברים הברורים ומיני אז מייחדים הם את עיקר תרומותיהם לקופות השכונתיות הפועלות גדולות ונצורות כל אחת בשכונתה. לימים אישר הגאון האדיר רבי חיים קניבסקי שליט"א לפרסם את דבריו אלו, עבור כל הקופות. תמנתו של הגאון האדיר שליט"א מאשר את הנוסח התנוססה מטעם קופות שכונתיות ועירוניות רבות ברחבי הארץ.

המסר נקלט בצורה הברורה ביותר. כל הסגולות השונות המתפרסמות חדשים לבקרים הן נכונות וטובות, אולם ההידור של הקדימה בצדקה קודם לכל והוא הוא אשר מבטיח את הישועה המסורה לנותני צדקה כפי ההלכה.

עניי השכונה קודמים

באחד הימים התייצבה משלחת חשובה של רבני שכונת "רמת שלמה" בירושלים בבית הגאון האדיר רבי חיים קניבסקי שליט"א.

על הפרק עמדה השאלה המהותית והעקרונית ביחס של עניי השכונה לעניי העיר. היו שסברו שבכל הנוגע לעיר, גם אם היא עיר גדולה, נחשבים כל עניי העיר ל"עניי עירך". "רבני שכונת 'רמת שלמה' אשר בירושל' באים בזאת בשאלה קמיה רבנו שליט"א, האם לבן השכונה יש להקדים ולתרום לטובת קופת הצדקה על פני תרומה ליתר עניי ירושלים ת"ו. והיינו האם איכא מעליותא ד'עניי שכונתך', כמו שמצינו 'עניי עירך' דקודמין".

הגאון האדיר רבי חיים קניבסקי שליט"א, הוציא מארון הספרים את ספרו "דרך אמונה" ופתח בהלכות "מתנות עניים" פרק ז' ס"ק ק' והראה להם את דבריו: "ועניי שכונתו (דהיינו ג' בתים נקרא שכונה) קודמין לעניי מבוי שלו ועניי מבוי שלו קודמין לעניי שאר העיר".

לאחר מכן, בנוגע לשאלה אחרת שעמדה על סדר יומה של הקופה פסק שוב הגאון האדיר רבי חיים קניבסקי שליט"א בכתב ידו ש"עניי שכונתו קודמין". ככל שהדברים פורסמו ונודעו ברבים כך באותה מידה העמיקה המהפכה. עד שהגיעה למצב מבורך שרוב תושבי השכונה יודעים את הכתובת האמיתית.

אחידות בין התושבים

ישנן קופות היודעות למנות סיבות נוספות למהפכה. אחד מפעילי "קופה של צדקה- רמות א" מגולל בפנינו את התנהלות הקופה. לדבריו, המבנה של שכונת רמות א' מצטיין באחידות מופלאה מאוד בין התושבים. הרוב המוחלט של תושבי השכונה מורכב מאברכי כולל הממיתים עצמם באהלה של תורה ומשום כך ההיענות לנתינת צדקה ולעשיית חסד היא גבוהה מאוד. בנוסף, התושבים המאוגדים בינם לבין עצמם בצורה מעוררת פליאה, מכירים את פעילות הקופה מהירות אישית וקרובה, מה שמעלה את רמת האמון לדרגה הגבוהה ביותר. כל אחד מתושבי השכונה חש את עצמו כחלק בלתי נפרד מפעילות הצדקה של הקופה, בעצם הקופה שלו. מחמת סיבות אלו מהווה כיום "קופה של צדקה - רמות א'" דוגמא ואות לקופות שכונתיות רבות אחרות בהישגיה. הקופה מחלקת סכומים עצומים לחודש והסכום כולו מגויס מתוך השכונה עצמה, ללא שום מקורות חיצוניים בחו"ל או בעלי יכולת וכדומה. הסכום הזה נכנס מתוך כיסם המצומק של אברכי הכוללים וממילגתם הזעומה הם מפרישים למען העניים והאביונים.

אם זהו המצב האם אתם מרוצים ממנו - אנו שואלים את הפעיל הנמרץ.

לא ולא! הייתה התשובה הכואבת. הקומץ אינו משביע את הארץ, הסכום שאנחנו מצליחים לאסוף הוא אמנם די מכובד יחסית, אבל בכלל

לא מתחיל לענות על הצרכים האמיתיים של עניי השכונה.

הנה בימים אלו, קיבלתי עשרות טלפונים מאברכים החיים בדחקות איומה ומבקשים שלא לשכוח אותם. עיניהם של עניים אלו היו נשואות למגבית כדי לקבל את הצרכים הקיומיים שלהם ממש.

אנחנו מתמודדים יום עם סיפורים נוראים של משפחות במצוקה ולא לכולם יש לנו מענה. יש לנו יום יום טלפונים מאנשים שאין להם עם מה לשלוח אוכל לילד לת"ת. כאלו המתמודדים עם מחסור עבור הפעוטות שלהם, בטיטולים ומטרינה, ועוד צרכים קיומיים של ממש. כיום במצב זה המקסימום שהקופה יכולה לעשות זה להפקיד עד 700 ש"ח במכולת עבור משפחה במצוקה לחודש וגם זה לא תמיד.

מה ניתן לעשות? - אנו שואלים. למרות רמת הנתינה הגבוהה יש עדיין מחסור במודעות של התושבים לגבי החשיבות העצומה של כל פרוטה שנכנסת לקופה. כל פרוטה שנכנסת לכאן הולכת עבור הצרכים הכי בסיסיים. אם תושבי השכונה היו נותנים כל אחד את כספי המעשר שלהם ובכלל את כספי הצדקה לקופה של השכונה, היינו יכולים להציל כפשוטו משפחות מחרפת רעב.

"למשל; יש לנו פה בשכונה ילד עילוי של ממש, עדין לגדלות, והמלמד שלו אמר לי כמה וכמה פעמים שהילד אינו מתפקד כמעט בכיתה, מחמת מחסור במוצרי מזון הבסיסיים ביותר בביתו. לאותה משפחה אנחנו יכולים לעזור רק כדי קיום ממש, לפי האפשרויות שלנו ולא יותר. אם היו תושבי השכונה מבינים שאת כספי הצדקה יש להפנות אך ורק לקופה של השכונה, היינו יכולים להרחיב קצת את הסכום המוקצב למשפחתו של אותו ילד עילוי. כל הזמן רודפת אותי המחשבה שאנחנו מפסידים 'גדול' מחמת שיש תושבים שעדיין אינם נוהגים לפי סדרי העדיפות בצדקה. אם היו נוהגים לפי מה שמחייבת ההלכה: עניי עירך ושכונתך קודמין, היו הרבה נשים בשכונה שלנו הולכות לישון מבלי להספיג את הכרית בדמעות. יש בתים שמתפרקים מחמת המצב הכלכלי הלא פשוט. יש מתח נורא בבית והשלום אינו שוכן שם. אם היו התושבים מפנים את כל כספי הצדקה שלהם לקופה המקומית היינו יכולים לתמוך באופן שוטף באותם משפחות והרבה פחות בתים היו מתפרקים".

צריך להבין - מסביר לנו אותו פעיל נמרץ - שמי שמכניס כסף למשפחות הללו בצורה מיידית ונותן פתרון במהירות שיא, הוא קופת הצדקה השכונתית. אין פרוצדורות, לא צריך למלא טפסים ולחכות חצי שנה עד שהרבנים יישבו לאשר את הבקשות, אנחנו אמורים להעניק תשובה מיידית למצוקה, ואנחנו מקוים כל הזמן שאת הידיעה הזאת נצליח להחדיר לליבות התושבים.

מענה מידי

דברים המאפיינים את דרך פעילותה של קופה מקומית נותן לנו אחד ממנהלי "איגוד קופות רמת שלמה":

הקופות השונות בשכונת רמת שלמה נוסדו תקופה קצרה לאחר איכלוס השכונה. הצורך בייסודן הוא עפ"י דברי הרמב"ם בהלכות צדקה (מתנו"ע פ"ט ה"א): "כל עיר שיש בה ישראל חייבין להעמיד מהם גבאי צדקה אנשים ידועים ונאמנים שיהיו מחזרים על העם מע"ש לע"ש..." ובהלכה ג': "מעולם לא ראינו ולא שמענו בקהל מישראל שאין להם קופה של צדקה..." ובקריית ספר להמב"ט הוא מבאר, שחכמים תיקנו קופה של צדקה כדי שיהא כסף מוכן לתת לעני בשעת הצורך, ולא יצטרכו להתחיל לאסוף כשבאה המצוקה.

מטרת הקופה השכונתית הוא לתת מענה מידי לעני, כדבריו של המב"ט. בימינו לא שפר המצב, המצב הכלכלי הקשה בקרב משפחות רבות יצר צורך במענה מידי. ישנם אנשים שנותרים ללא אוכל והכתובת היחידה עבורם זה הקופה של צדקה השכונתית שערוכה לתת להם את הסכום מיד (ללא פרוצדורות ומילוי טפסי בקשה והמתנה לאישורים וכדו'). ישנן משפחות שמנתקים להן את החשמל או את הגז. או שישה הוצאה רפואית פתאומית בלתי צפויה שזקוקה למענה מידי. לפעמים יש צורך רפואי נפשי, דבר ששכיח לדאבונו, הרבה מעבר לידוע לציבור, מחמת חולשתו הנפשית של הדור.

החלק הנוסף בו מטפלת הקופה, הם המקרים הזקוקים לטיפול מתמשך. ישנן משפחות שזקוקים לתמיכה קבועה בכל חודש כדי להתקיים. ישנם מקרים רבים של משפחות העוברות מצב קשה זמני וצריכים תמיכה לחודשים ספורים כדי לעבור את הגל הקשה. לפעמים מדובר בבעיה שמתגלה באחד מהילדים שמתחיל לסטות מן הדרך והוא זקוק לסעד רוחני עד שיעלה על דרך המלך.

עם שני סוגי הבעיות הללו מתמודדות אך ורק הקופות השכונתיות. רק הן אלו שערוכות לתת מענה מידי.

אם תרצו דוגמאות, לא אסיים לעולם, אבל על קצה המזלג. בזמנו בא אלי יהודי מכובד הנושא במשרה תורנית, הוא גם מבוסס כלכלית, אך מחמת קשיים של המוסד, לא קיבל משכורת זה כמה חודשים. ביום שישי הוא הגיע אלי, כאשר לשבת קודש נותרו לו מאה שקלים בלבד ולמשפחה ברזל ילדים כמותו אין שום דרך להכניס את השבת בסכום זה.

מה יעשה יהודי שמגיע למצב כזה? הוא זקוק לסכום מידי, כאן ועכשיו! אותו יהודי קיבל מיד סכום שיוכל להכניס את השבת, ודרך אגב תקופה קצרה אח"כ כבר קיבל משכורת ולא היה צריך להגיע יותר לחסדי הקופה.

וכבר סיפרנו למעלה על הקשר החם של הגאון האדיר רבי חיים קניבסקי שליט"א לקופה.

הדבק המאחד

ציבור חרדי המונה 3500 משפחות מתגורר בעיר הגדולה "חיפה". קהילות שונות ומגוונות המרכיבות את הפסיפס המרהיב של היהדות הנאמנה מוצא את ביטויו בחיפה. גרים שם משפחות אברכים בני תורה לצד משפחות מחוגים חסידיים שונים [בראשם חסידי סערט וזניץ שמרכזם בחיפה], אשכנזים לצד בני עדות המזרח. הדבק המאחד בין החוגים השונים היא "קופת הקהל-חיפה" הפועלת בקרב כל שכבות הציבור בעיר המביעים את אמונם בקופה ובראשיה, המאחדת את כל רבני העיר סביב שולחן אחד.

הקופה הוקמה לפני כעשרים שנה. אך לפני שש שנים נרשמה תנופת פעילות רצינית. באותה שנה קרו מקרי מצוקה קשים מאוד בעיר ולא נמצא להם מענה ומאז החלה תנופה גדולה בפעילות הקופה כדי לתת מענה למקרים הכואבים. הבסיס לפעילות הקופה הן הוראות קבע ותרומות הנכנסות לקופה בצורה שוטפת על בסיס חודשי. נוסף לכך ישנם מגביות מיוחדות כמו מגבית "מתנות לאבינו" וכן תרומות מחו"ל.

אחד מפעילי הקופה מגולל עבורנו את ייחודיותה של הקופה: "הייחודיות של הקופה היא השקיפות המלאה שלה. כל שקל שנכנס ויוצא מתועד במלואו. כל אחד מרבני העיר יכול להכנס כל אימת שירצה לבדוק כל פרט מהיכן באה ולהיכן הגיעה. השקיפות המלאה ורמת האמינות הגבוהה הביאו לנו תרומות רבות מחו"ל למרות שאין לנו מתרימים בחו"ל. עצם השם הטוב שיצא לנו מביא תרומות ממקומות בלתי צפויים. החלוקה מתבססת לפי הצרכים ואין שום אפליה ח"ו בין מי שמוצאו מעדה כזאת או אחרת. הכל מחולק בצורה ההוגנת ביותר. נוסף לכך זוכה הקופה לתמיכה ועידוד בלתי פוסקים מהגאון האדיר רבי חיים קניבסקי שליט"א. הקופה מקיימת כנסים קבועים בביתו והוא מקבל את רבני העיר וראשי הקופה בחביבות גדולה. בכל אסיפה כזאת מתעדכן הגר"ח קניבסקי שליט"א בנעשה והנשמע בקופה והא מברך את התורמים בקביעות. גם כ"ק האדמו"ר מסערט וזניץ שליט"א השוכן בעיר מלווה את פעילות הקופה ומעתייר עבור התורמים בקביעות.

כל אחד מתנדב

שכונת רמת בית שמש א' היא השכונה הגדולה ביותר בבית שמש, גרים בה מעל 3500 משפחות. כ- 200 משפחות נזקקות לעזרת הקופה ברמות שונות של עזרה וסיוע.

אחד מפעילי הקופה מספר: ברמת בית שמש א' כל תושב ממוצע תורם את חלק נכבד מכספי המעשר שלו לקופה. ישנם כאלו שמפנים את

הוועד. באחד מהעלונים שיצאו לאור ע"י הוועד פורסם דבר ביקורו של הגאון רבי נפתלי קופשיץ שליט"א, רב קהילת חניכי הישיבות ברוממה, בבית ראש הישיבה הגאון הגדול רבי אהרן יהודה ליב שטינמן שליט"א שאמר לו שמה שמפורסם שכוחה של צדקה להביא ישועות הוא פסוק מפורש בתורה (דברים יד כט): "ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך ואכלו ושבעו למען יברכך ד' אלוהיך בכל מעשה ידיך אשר תעשה".

«»

רכסים הוא ישוב המורכב ברובו מאברכים הממיתים עצמם באהלה של תורה. התרומות לקופת הצדקה מגיעות מכיסם של האברכים. אך מנהלי הקופה מגייסים גם תרומות מחו"ל, אך הן אינן מהוות את הבסיס לפעילות.

מענק ייחודי לקופת הצדקה רכסים שאין לו אח ורע באף קופה ברחבי הארץ הוא "מענק הלידה" לכל משפחה המונה מעל 5 ילדים.

מי שמלווה ומדריך את ראשי ומנהלי הקופה הוא זקן המשגיחים הגאון הצדיק רבי דוב יפה שליט"א, המביע את אמונו המלא בראשי ומנהלי הקופה ובכל הזדמנות הוא מבטא את הערכתו לאנשים העושים את מלאכתם מלאכת הקודש בהתנדבות מלאה.

פעילי הקופה שואפים להרחיב את פעולותיה ולבסס יותר את הפעילות באמצעות גיוס הוראות קבע מכל חבר בקהילה.

ראשי "קופת הצדקה - רכסים" נכנסו ביום ב' אדר תש"ע לבית מדרן רשמי בגר"ש אלישיב זיע"א והציגו בפניו את הפעילות הענפה של הקופה. מרן זיע"א פסק ואמר: "פשיטא שעניי עירך קודמין", ואף צירף את חתימתו על מכתבם של גדולי ישראל שליט"א הקוראים לתושבי רכסים לתרום לקופה.

גם ראש הישיבה הגאון הגדול רבי אהרן יהודה ליב שטינמן שליט"א תומך בפעילות הקופה ומעודד את ראשיה.

לסיום הוא אומר: "היקף הפעילות של איגוד הקופות רמת שלמה עדיין מוגבל, יחסית לצרכים, ולמרות שב"ה הצלחנו להכפיל ולשלוש את הגבייה בשכונה עצמה, אולם הסכום אינו מספיק. בינתיים המצב הוא שאנחנו כל הזמן במירוץ לפתרון הבעיות שהן בגדר פיקוח נפש ואנחנו בקושי מצליחים לעמוד בזה, אפשר לומר בוודאות שאם תושבי השכונה היו מודעים למה שמגיע אל שולחנו והיו מקיימים בפועל את ההלכה של 'עניי שכונתך קודמין', היינו מצליחים לפתור את בעיותיהם של משפחות רבות ולא רק להגיש עזרה ראשונה כמו שאנחנו עושים עכשיו. בינתיים, לפעמים עינינו רואות וכלות ואין מושיע".

הכנסה קבועה

דוגמא ואות לקופה שכונתית מוצלחת מהווה קופת "פוחת את ידך - נוה יעקב". ממוצע התרומה של תושבי השכונה עומד על 100 ש"ח לחודש לכל תושב. אחד ממנהלי הקופה מספר לנו על הקופה והצלחותיה:

שכונת נוה יעקב היא שכונה ותיקה בירושלים, עם איכלוס קרית קמניץ לפני שנים רבות, הוקמה גם קופה של צדקה. לפני כ-20 שנה אוכלסה שכונת נוה יעקב מזרח באלפי משפחות חרדיות וכבכל שכונה הוקם מיד עם האיכלוס קופה של צדקה לשכונה. עם הזמן התאחדו שתי הקופות והחלו לעבוד יחדיו, ואף כשהחל גל ההתחדדות של השכונה החילונית הסמוכה, שאף היא מיושבת כיום במאות משפחות חרדיות, הצטרפו אף הן למעגל הפעילות תחת אותה מסגרת.

המודעות של הקופה בקרב התושבים היא גבוהה מאוד, גם האחדות הפנימית של התושבים תורמת הרבה להצלחה. הקופה מבוססת על גביה קבועה, אליה נענים התושבים בעין יפה. הקופה מצליחה להתמודד עם רוב הבעיות של רוב המשפחות בשכונה המתמודדות עם חוסר מחיה.

מנהלי "פוחת את ידך" שואפים להצליח להתמודד גם עם הבעיות הגדולות הדורשים סכומים גדולים. "אמנם תושבי השכונה נענים בעין יפה למגבית, וממוצע התרומות הוא גבוה מבהרבה ערים אחרות, אך בכל זאת אם היו התורמים מעבירים את רוב כספי מעשרותיהם, היינו מצליחים להתמודד גם עם בעיות גדולות, אנו שואפים להגיע לזה ומקוים להצליח".

שכונת "רוממה" בירושלים שנוסדה לפני שנות דור הייתה מיושבת שנים רבות בתושבים שאינם שומרי תומ"צ. במהלך עשרים השנה האחרונות עברה השכונה מהפך מושלם וכיום היא מאכלסת 2000 משפחות, כשקהילות אברכים בולטת מאוד בנוף ומהווה משקל מכריע בחיי השכונה.

"ועד הצדקה - רוממה" נוסד לפני שנים רבות, אולם מאז שאוכלסה השכונה באברכים קיבל הוועד תנופה רצינית. הגאון הגדול רבי חיים פנחס שיינברג זצוק"ל, היה מברך בקביעות את שמות התורמים ועומד רבות מאחורי פעילות

כל כספי הצדקה שלהם לקופה. הסיבה לכך היא שכל תושב ער ומוזע לפעילות הענפה של הקופה וידוע שהקופה מטפלת בכל צרכי העניים של השכונה.

בקופה של צדקה רמת בית שמש א', משתדלים לא להסתפק בתמיכה חודשית או כל אימת שזה נצרך, אלא לוקחים כל משפחת מצוקה כ'פרוייקט' עד שהנצרך יוצא ממעגל העוני ומבסס את עצמו. הקופה מצמידה את אחד ממתנדביה שילווה את המשפחה ויטפל בבעיותיה אחת לאחת, עד שיצליחו לעלות על דרך המלך.

כשקיימת במשפחה מסוימת בעיות בלתי פתירות, או שנופלות עליהם הוצאות ענק כמו הוצאות רפואיות ובעיות אחרות, מקיימת הקופה מגבית חירום מיוחדת עבור אותה משפחה. ציבור התושבים נענה לקריאת הקופה ובדרך כלל מצליחים לאסוף סכום כסף מספיק כדי להעלות גם משפחות כאלו על דרך המלך.

לקופה של צדקה רמת בית שמש א' ישנה מעלה ייחודית נדירה. בדרך כלל רוב הקופות בארץ בנויות על מנהל או מספר מנהלים מתנדבים העושים לבדם את כל המלאכה הקשה, ואכן אנשים אלו ראויים לכל שבח שבעולם על העול הקשה מנשוא שהם נוטלים על עצמם, אולם בקופה של צדקה רמת בית שמש א' נוקטים בשיטה אחרת. המשרד של הקופה פתוח לכל תושב שרוצה להתנדב לפעולות החסד של הקופה והקופה קוראת כסדר לתושבים מן השכונה לבוא ולשאת בעול.

הדבר נושא תוצאות מופלאות שכמעט אין להם אח ורע. ברמת בית שמש א' קיימים אברכים או אנשים שעוסקים לפרנסתם, שלוקחים על עצמם משפחה או שניים ודואגים להם מרישא ועד גמירא. דוגמא קטנה: ישנו אברך בשכונה שחי בדוחק ובקושי מצליח לסיים את החודש למשפחתו שלו. אך הוא לקח על עצמו לטפל ב"תיק" קשה ומסובך שהגיע לקופה. את כל שעותיו הפנויות הוא משקיע בטיפול באותה משפחת מצוקה.

ההוצאות של אותה משפחת מצוקה מחמת מצבה הרגיש והקשה מגיעות ליותר מ-10000 ש"ח. הקופה משתתפת בחלק מההוצאות את השאר משיג האברך בכוחות עצמו, הוא מסתובב והופך את העולם בכל מיני דרכים כדי להשיג את הכספים למחיית אותה משפחה. אותו אברך צעיר הספיק לחתן חלק מבני אותה משפחה, כשהקופה עומדת כמחותן מלא. אותם ילדים שהתחתנו הם פרי טיפוחיו, ללא התמיכה הכלכלית והעזרה הנפשית, הם היו מתדרדרים לגמרי וסרים מדרך ד'. כיום הבנות של אותה משפחה נשואות לאברכים המקדישים כל יומם לתורה והבנים לומדים בישיבה. יש לציין שאותו אברך שלקח את המשפחה על עצמו, לומד שלשה סדרים בכלל ואין לו טלפון סלולרי - ועם כל זה הוא מצליח לעמוד במטלה הגדולה הזאת.

ישנם אנשים בשכונה, בעלי עסקים או עובדים שכירים, שבשעותיהם הפנויות עוסקים בעשיית חסד ומטפלים במשפחות שונות, כשהם לוקחים על עצמם את עול גיוס הכספים וקיומם. הם באים למשרדי הקופה ברצון כנה להתנדב למעשי חסד והקופה מתאמת ביניהם לבין מקרי מצוקה המגיעים אליהם. ברוב הפעמים, אחרי חודש או חצי שנה של טיפול, חוזר המתנדב אל המשרד ואומר: ב"ה המשפחה עלתה על דרך המלך, הם כבר לא זקוקים לי, עכשיו תביאו לי פרוייקט אחר.

הענין הזה של גיוס כל אחד מתושבי השכונה למעגל החסד והעזרה מהווה את הסיבה העיקרית להצלחתה של הקופה, כל השכונה חייה סביב למעגל העזרה וכל אחד מרגיש מחויבות לעזור ולסייע, או בעזרה אישית או בתרומה.

= "נוכל לרחוץ בנקיון כפנו?" =

שכונת "מקור ברוך" היא מהשכונות הראשונות בירושלים שמחוץ לחומות ומתגוררות בה קרוב ל-1500 משפחות. לפני כעשר שנים נוסדה קופת "ועד עזרה וצדקה מקור ברוך" על

לפי התפיסה שלנו הקופה אינה "צינור" גרידא המעביר כספי צדקה מן התורם אל הנצרך אלא הקופה היא "אחראית" על כל מקרי המצוקה הקיימים בשכונה. ואם אין מספיק כסף בקופה כדי לעזור לנזקקים נוטלת הקופה הלוואות ואף נכנסת לחובות כדי להעמיד את הנצרך על הרגליים

מנת לתמוך במשפחות מבני השכונה הזקוקים לעזרה.

הקופה מבוססת על גביה קבועה מן התושבים. אין הכנסה מחו"ל או ממקורות נוספים. לפני כמה שנים החלו להגביר את המודעות של התושבים לפעילות הקופה, הכנסות הקופה הורחבו ובהתאם לכך יכולת העזרה גדלה.

לפני פורים שנת תש"ע התקיים כנס ענק בו נכחו מיטב תושבי השכונה בראשות רבני השכונה שליט"א. הגאון רבי מנחם מנדל פוקס שליט"א רב שכונת שומרי החומות ברמות ד' ומרבני "ועד הרבנים לענייני צדקה בארה"ק" הסביר לציבור הנוכחים מנסיונו את חשיבות הפעילות של קופת צדקה שכונתית לכל שכונה ושכונה: "קופת צדקה שכונתית, היא הכרחית עד מאוד מצד שני דברים. מצד אחד, הקופה מהווה מעין 'מזוזה' של השכונה, פעילות הצדקה בשכונה מונעת צרות רבות ואסונות. ומצד שני המצב היום הוא שיושבים אנשים ביתם ובוכים על צרתם ונאנחים מרות על מצבם וצרותיהם, אם אנחנו מסוגלים לעזור ולא עוזרים זה יכול לעורר ח"ו קטרוג, הרי פסוק מפורש הוא על זעקת העני: 'והיה כי יצעק ושמעתי כי חנון אני'. בו ברגע שקיימת קופת צדקה בשכונה המטפלת בצרכי העניים והתושבים נענים בעין יפה לגביה סר הקטרוג מעל אותה שכונה."

"ולכן מה רב שכרם של הגוים הסובבים ביום שישי בין הבתים, עליהם נאמר גדול המעשה יותר מן העושה, וכל פעילות הצדקה והחסד והצלת העניים נזקפים לזכותם."

ואכן, במגבית מתנות לאביונים באותה שנה נרשמה מהפכה היסטורית בהווי השכונה, לקופה זרמו כספים רבים עד כדי הכפלה (!) של הסכום ביחס לשנה הקודמת.

באותה תקופה רשמה קופת "ועד עזרה וצדקה מקור ברוך" תקדים היסטורי.

אל רבני הקופה הגיעו מספר מקרים מזעזעים שהצריכו מגבית מיוחדת, ממש בגדר פיקו"נ רוחני.

אבל איך מעוררים את הציבור?

עלו רבני השכונה לבית מדרש רשמי "גרי"ש אלישיב זיע"א וגוללו בפניו את המצוקה.

ממרן זיע"א יצא מגדרו וחתם על מכתב ובו פניה אישית לתושבי השכונה עבור המשפחות:

"שמועה נוראה, מכאיבה ומדאיבה, המטילה על שכם הציבור אחריות כבדה, באה לאזנינו, כי ישנן בשכונת 'מקור ברוך', משפחות שלמות, שעקב הרעבון השוכן באורח קבע בביתם, נהרסים חייהם, ביתם מתמוטט, ובחלק מבתיים אלה מתפתחות עקב חרפת הרעב המעיק תוצאות איומות, גרועות ביותר, עד כדי אבדן של נשמות טהורות מבין בניהם, הסוטים מדרך הישר רח"ל, ונופלים אל זרועות הכליון הרוחני. בבתים הללו מתווסף לדאבון לב הרס על הרס, הגובר והולך מיום ליום."

"איך נוכל לרחוץ בנקיון כפינו ולומר 'דינו לא שפכו את הדם הזה', אם לא נושיט להם את סיוענו ועזרתנו לפחות באותה מידה בה אנו יכולים כן לעזור. מי יודע איזה צרות יכולות להיגרם חלילה לכל הסביבה אם נעלים עינינו ממקרים כואבים אלו."

"והנה רחש ליבם של כמה עסקנים חשובים ואנשי חסד דבר טוב, שהיטו שכמם לפעול

במסירות וללא ליאות לרווחת נזקקי השכונה, לחלץ משפחות אלו ממצר בעזה"ש, להוציאם ממצוקתם הנוראה ולשקמם באופן הטוב ביותר האפשרי. ונרתמו עתה לערוך מגבית חירום לצורך כך כאשר כבר לתחילת הדרך נזקקים לקופה שתכיל לפחות סכום של כמאה אלף שקלים."

"פונים אנו לכן אל אחב"י, תושבי השכונה, שכבר הוכיחו עצמם בעבר כי ראויים הם בהחלט לתואר: 'רחמנים בני רחמנים'. לבוא בעזרת ד' בגיבורים, לצאת לקראת העסקנים בסבר פנים יפות ולא להעלים עין חלילה מ'אחייך האביון', לתמוך בנושא זה בתמיכה הגונה ואמיתית. להתאמץ כל אחד כפי יכולתו ומעל ליכולתו. ולהשתדל לא לפחות מסך 100 שקל עבור מגבית מיוחדת וחשובה זו."

פנייתו האישית של מרן זיע"א אל תושבי השכונה השיגה תוצאות מופלאות. תלמידי חכמים מתושבי השכונה התאגדו זוגות זוגות לעבור בין התושבים כדי להתריעם לדבר מצוה. ימים ספורים לאחר מכן התכנסו אל כנס גוברים מיוחד לקיים את פניית מרן זיע"א.

ההיענות הייתה מדהימה ממש. כמעט ולא היה איש מתושבי השכונה שלא עשה למעלה מכוחו כדי לתרום עבור המשפחות.

המאורע הכביר חקוק בלבבות בני השכונה ואף העניק תנופה עצומה לתרומות עבור קופת "ועד עזרה וצדקה - מקור ברוך".

= "עניי עירך ושכונתך קודמין" =

שכונת "אחוזת ברכפלד" במודיעין עילית, מאכלסת בתוכה קרוב ל-3000 משפחות, רובן המוחלט אברכים הממיתים עצמם באהלה של תורה וחיים חיי דוחק.

עם איכוס השכונה הוקם "קרן החסד - ברכפלד" שהיא קופת הצדקה של השכונה. ככל שגדלה השכונה והתאכלסה בתושבים נוספים גדלה פעילות "קרן החסד" במקביל.

"קרן החסד - ברכפלד" מתאפינת בפעילות שקטה אך חובקת בזרועותיה את כל צרכי השכונה המסועפים. "די מחסורו" הוא המוטו של הקופה. מנהלי הקופה ופעיליה מטפלים בכל משפחה השרויה במצוקה ומשתדלים להיענות לצרכיה הייחודיים של אותה משפחה. זוהי הסיבה לאהדה יוצאת הדופן של תושבי השכונה לפעילות "קרן החסד". כלל תושבי השכונה על מגוון החוגים השוכן בקרבה יודע שהקופה היא הכתובת היחידה הדואגת למשפחות המצויות במצוקה, ולכן כלל חשים מחויבות עמוקה לתרום לקרן. גובה התרומות והיקף הפעילות הוא מפתיע מאוד. רובם המוחלט של הכספים מכיסם המצומק של האברכים ומיעוטם מקרנות שונות בחו"ל. נוסף לכך, כיון שרובם המוחלט של תושבי השכונה הם אברכי כולל שתורתם אומנותם, מקיימת הקופה חלוקה של ירקות ומוצרי יסוד אחרים בזול, דבר זה מקיף את כלל ציבור תושבי השכונה.

אחד מפעילי "קרן החסד ברכפלד" מספר: "היו זמנים שחלק נכבד מפעילות הקרן מומנה ע"י קרנות שונות בחו"ל, לאחר פרוץ המשבר הכלכלי בעולם התמעטו התרומות מחו"ל ולמרבה הפלא התגברו התרומות של האברכים תושבי השכונה."

אותו פעיל מציין כי רוב כספי הצדקה המגיעים לקרן החסד-ברכפלד הם מפת לחמם של האברכים, הממון הוא ממון נקי, קדוש וטהור, ברכה מיוחדת שרויה בכספי צדקה אלו המגיעים הישר אל המשפחות הנזקקות.

חודש אלול תש"ע היה החודש בו התחוללה מהפכה בכל הקשור לתרומות עבור הקופה. רבני "אחוזת ברכפלד" עלו לבית הגאון האדיר רבי חיים קניבסקי שליט"א והציגו בפניו את השאלה הקריטית: "אברך תושב אחוזת ברכפלד הרוצה לתרום את כספי הצדקה שלו, להיכן יש להקדים ולתרום?"

תשובת הגאון האדיר רבי חיים קניבסקי שליט"א הייתה ברורה ונחרצת: "יש 'להקדים' ולתרום לקופה שלכם, כי עניי עירך ושכונתך קודמין."

מלאכת הביורור מורכבת

לקראת הימים הנוראים של שנת תשס"ה נוסדה קופת הצדקה של פתח תקווה בבית רב העיר הגאון רבי ברוך שמעון סולומון זצ"ל, ומאז הולכת הקופה ומתרחבת בהתמדה.

אחד מפעילי הקופה מספר על פעילות הקופה: אופי נתמכי הקופה הם יהודים שומרי תורה ומצוות מקרב כל החוגים ומכל חלקי העיר. כל הנתמכים עוברים קודם לכן את בדיקת ועד רבני הקופה. הרבנים מונו לתפקיד רגיש זה ע"י מייסד הקופה, הגרב"ש סלומון זצ"ל.

'קופת צדקה פתח-תקוה' מהווה חלק בלתי-נפרד מהעיר - הן בהיקף התרומות, והן בהיקף הפניות לעזרה ולתמיכה. נתמכי הקופה מפוזרים בכל חלקי העיר, ובניגוד לתמונת המצב בערים אחרות, אין מדובר בעיר שבה 'כולם מכירים את כולם'. הדבר הופך את מלאכת הבדיקה והביורור של זכאות הנתמכים לקשה ומורכבת. עם זאת, הרבנים עושים כל מאמץ להגיע למידע אמין ובדוק - ותושבי פתח-תקוה אכן יודעים כי הם יכולים להיות סמוכים ובטוחים שבאמצעות 'קופת צדקה פתח-תקוה', תרומותיהם מגיעות לידיים הראויות להן.

תנופת הצדקה בבית שמש

העיר "בית שמש", המסתמנת כעיר העתיד של הציבור החרדי מאכלסת בתוכה מעל 7000 משפחות חרדיות המקיימות חיי תורה תוססים בשכונותיה השונות.

שכונות המגורים החרדיות בבית שמש מפוזרות על פני שטח גדול, דבר שאינו קיים בשום עיר המיושבת ביהודים חרדיים, והיא מחולקת לפי שכונות. השכונה הראשונה והוותיקה היא

שכונת "נחלה ומנוחה" ושכונת "בית ומנוחה" הנקראים יחדיו: "הקריה החרדית". נוסף לכך יש את השכונות הגדולות: רמת בית שמש א' ורמת בית שמש ב' המאופיינות בהרכב אוכלוסייה שונה לחלוטין. לצידן השכונות: "משכנות יעקב" "יפה נוף" "קרית חסידים" ושכונת "חפציבה". לכל שכונה קופה של צדקה פעילה בפני עצמה.

הקופה הוותיקה ביותר בבית שמש היא קופה של צדקה הקריה החרדית הפועלת בשכונות נחלה ומנוחה ובית ומנוחה שם גרים כ- 1100 משפחות.

אחד מפעילי הקופה מספר על הפעילות הענפה: "הקריה מאופיינת במספר גבוה של משפחות נצרכות, יחסית למספר תושבים, ולכן אנו מתמודדים עם צרכים רבים.

עיקר הבסיס לפעילות הקופה היא הגביה השבועית וההוראות קבע של רוב תושבי הקריה. במקביל לצרכים הגבוהים של השכונה, מצליחה הקופה בהתרמה הפנימית בצורה מעוררת התפעלות.

הקופה מתבססת על גביה שבועית ועל הוראות קבע של תושבי הקריה. בימי תענית מתקיימות מגביות מיוחדות בשם: "אגרא דתעניתא צדקה". ובערב פסח מתקיימת מגבית "קימחא דפיסחא" במגבית זו תורמים נדרש כל תושב לשלם סכום מיוחד כדי לספק את צרכי הפסח למשפחות הנצרכות.

איך אתם מצליחים להגיע לרמת גביה גבוהה כזאת? - אנו שואלים.

פעיל הקופה מסביר: "המסר של הקופה שלנו הוא 100 אחוז צדקה. אנו שמים דגש מיוחד על טהרת הצדקה ועל הנקיות בממון. איננו עוסקים כמעט בפרסום, ואף בזמנים שלפני מגביות וכדו' אנו פונים לבעלי עסקים שיממנו את הוצאות הפרסום כדי שכספי הצדקה יגיעו בשלימותם המלאה למשפחות הנזקקות. פעילי הקופה עושים את עבודתם המסורה לשם שמים ומפנים את כספי הצדקה לצרכי הקיום המינימאליים של המשפחות.

כל זאת יודע הציבור ומרגיש. הציבור רואה את הרצינות ואת ההקפדה על הכלל "אמור מעט ועשה הרבה" וזה מעורר את האהדה הגדולה ואת האמון הגדול, זה גם יוצר את המודעות הגבוהה הקיימת בקריה ולכן הציבור מוזיל את עיקר כספי הצדקה שלו לקופה.

דומה ולא נטעה אם נכנה את "קופה של צדקה רמת בית שמש ב'" כאחת הקופות הכי פעילות בעולם. שכונת רמת בית שמש ב' מתאפיינת באחוז גבוה מאוד של משפחות הנזקקות לעזרת הקופה כדי לשרוד. בשל כך מנהלי הקופה אינם יכולים להתבסס על הגביות מתוך השכונה כדי לקיים את הקופה. מנהלי הקופה חשים אחריות גדולה למתחולל בתוך השכונה, והם עוזרים למעלה מן היכולת לנזקקים בקרב אנשי השכונה. להט עשייה יוצא דופן בוער בתוככי מנהלי הקופה, על כתפיהם הם נושאים את צרכי השכונה, ראשי הקופה נוסעים רבות לחו"ל

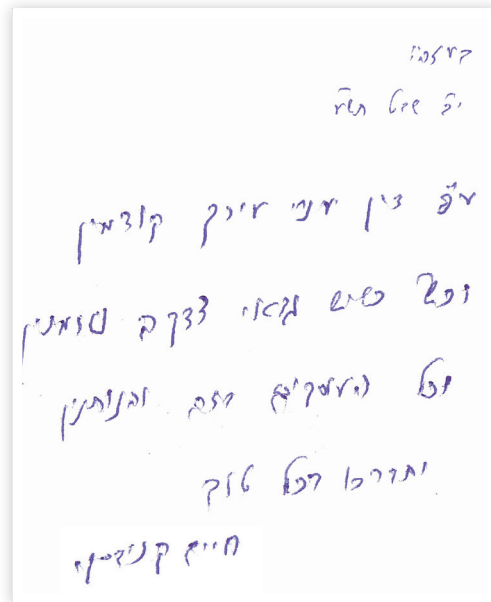
על מנת להתרים ומצליחים לגייס שם סכומים עצומים המסתכמים במיליוני שקלים, ועם כל זה הם אינם מצליחים לספק את צרכיה העצומים של השכונה המתאפיינת כאמור באחוז נצרכים גבוה מאוד.

דומה שבענין לקיחת "אחריות" ולהט עשייה והשקעת מאמצים למען נצרכי השכונה מהווים מנהלי קופה של צדקה רמת בית שמש ב' אות דוגמא לכלל מנהלי הקופות בארץ.

שכונת "משכנות יעקב" ברמת בית שמש א' מאכלסת אלף משפחות. הקופה הוקמה עם איכלוס השכונה ומטפלת בכ - 70 משפחות נצרכות באופן קבוע ועוד כ- 200 משפחות לקראת החגים.

אחד מפעילי הקופה מספר על פעילות הקופה ומאפייניה הייחודיים: "המאפיין הייחודי של קופה של צדקה משכנות יעקב בית שמש הוא בטיפול הרציני בכל מקרה של משפחה המגיע לקופה. התמיכה שניתנת היא לא רק כספית בלבד אלא יש ליווי צמוד לכל הצרכים הקיימים. לפי התפיסה שלנו הקופה אינה "צינור" גרידא המעביר כספי צדקה מן התורם אל הנצרך אלא הקופה היא "אחראית" על כל מקרי המצוקה הקיימים בשכונה. ואם אין מספיק כסף בקופה כדי לעזור לנזקקים נוטלת הקופה הלוואות ואף נכנסת לחובות כדי להעמיד את הנצרך על הרגליים. הגאון רבי מרדכי גולדשטיין שליט"א רב השכונה הורה עם הקמת הקופה ואמר: "כל מה שאתה היית עושה בשביל הבן שלך, תעשה בשביל הנצרכים בשכונה". ומזה נובעת כל הפעילות הענפה. אם יש אחד מתושבי השכונה הנזקק לניתוח והרב בנימין פישר יעץ לנו לקחת רופא ולשלם לו באופן פרטי, רואה הקופה את עצמה אחראית לכך, שהרי אם בשביל הבן שלך תיקח רופא פרטי, אתה צריך לעשות זאת גם עבור המשפחה הנצרכת!

תושבי השכונה אינם עשירים, רובם מתקיימים ממשכורות דחק, את המגבית מתנות לאביונים הייתי מכנה: "מתנות מאביונים", ועם כל זה הצלחנו להגיע לתוצאות מפתיעות מאוד. הדרך להגיע להישג עצום זה הוא על ידי הצבת יעדים. זה רעיון חזק שהייתי מציע לקופות נוספות לעשות אותו, זה מביא תוצאות מפליאות. בכל שנה אנחנו מציבים יעד של סכום לאן אנו רוצים להגיע במגבית מתנות לאביונים וזה מכניס את השכונה כולה לסקרנות וגם למחויבות. הייתה שנה שהצבנו לפני פורים יעד של 336000 ש"ח ובמשך כל יום הפורים עמדו כל תושבי השכונה וניסו לברר: אם הקופה הגיעה או לא הגיעה ליעד. כששמעו כמה מתושבי השכונה שעדיין חסרים סכומים גדולים כדי להגיע ליעד, הם גייסו ושעבדו את כל כספי המעשר שלהם מכל השנה וישנם אף אברכים שמתפרנסים בקושי שתורמו למעלה מ- 1500 ש"ח, הכל כדי להצליח להגיע אל היעד. וכששמעו כולם שאף עברנו את היעד באלפיים ש"ח חשה כל השכונה שמחה עצומה.

קופה הפונה לכלל הציבורים

נתניה היא עיר גדולה לאלוקים, כאלף וחמש המשפחות החרדיות הדרים בה מפוזרים במקומות רבים על פני העיר.

אחד מפעילי הקופה אומר: קופת הצדקה המרכזית בנתניה היא קופה הפונה ופועלת לכל הציבורים המרכיבים את העיר, גם בקרב אנשים המגדירים את עצמם כמסורתיים המהווים רוב בעיר (יש לציין, שבקריית צאנז בנתניה קיימת גם קופה נפרדת מטעם חסידי צאנז). הפעילות של הקופה גם מקיפה את כל סוגי הצרכים שבעיר. אם בעיר גדולה כבני ברק פועל ארגון חסידי נעמי המחלק מצרכים, ובית התבשיל מספק אוכל מוכן, וקופת העיר מטפלת בבעיות הגדולות הרי שאצלנו בנתניה הקופה מטפלת בכל הצרכים יחדיו.

רוב הכספים מוקדשים לתמיכה במשפחות נזקקות. חלק נוסף בפעילות מהווים המכירות המרכזיות אותם אנו מקיימים בעיר. ישנם מכירות של מוצרים בזול. ישנה למשל מכירה ייחודית שלעיתים לא שמעתי על קופה נוספת העורכת דבר נחוץ כזה: מכירת 3 כיכרות לחם ב-10 ש. המכירה מתקיימת 3 פעמים בשבוע ואנו מוכרים 800 כיכרות לחם. משפחות רבות בעיר מתקיימות על המכירה הזאת. יש לנו גם פעילות בתחום ליווי המשפחה בעצה ובהדרכה לכלכלת בית נכונה.

המודעות לצורך לתרום לקופה בעיר נתניה היא גבוהה מאוד. זאת עקב הפעילות הענפה של הקופה הניכרת בכל רחבי העיר.

ההכנסות מבוססות על מגביות שבועיות וחודשיות ומגביות מיוחדות בזמנים ומועדים מיוחדים. הכספים לפעילות הקופה מגויסים ברובם מתושבי נתניה כמעט ללא כל עזרה ממקורות אחרים.

כיון שנתניה עיר גדולה היא, והתושבים אשר הקופה פועלת בתוכם פונה אליהם מפוזרים על פני שטחים נרחבים. מינהת הקופה נציגים ואנשי קשר בכל בית כנסת, כולל או ישיבה, וכן נציגים בכל שכונה ואזור מגורים הממונים על פעילות הקופה, באמצעי זה ניתן להגיע אל כל רובדי הציבור המפוזר על פני העיר.

אין הבור מתמלא מחולייתו

לסיום - אי אפשר להתעלם מסיפורה הכאוב של קופת הצדקה בשכונת שמואל הנביא.

אם ישנה שכונה בה פעילות קופה של צדקה נצרכת כאויר לנשימה ממש תהא זאת שכונת שמואל הנביא. כאלף וחמש מאות משפחות מתגוררות בשכונה כשברובן אין הפרוטה מצויה כלל. מספר המשפחות המטופלות על ידי הקופה עומד על מאתיים חמישים משפחות מקרב התושבים.

המקרים הקשים ביותר בירושלים ואף מחוצה לה קיימים בשכונה. ישנן משפחות בשכונה שאין להם כדי לחם לאכול כפשוטו. ישנן משפחות שלא הצליחו להתמודד עם שכר הלימוד והילדים מסתובבים ברחובות כהפקר. רבים מתושבי השכונה חיים ללא טלפון מחמת ניתוקים, חלק מתוכם מנותקים משיחות יוצאות וחלק אף משיחות נכנסות.

לפני 5 שנים התעוררו מספר אברכים מתושבי השכונה, שראו את המצוקות האיומות והרגישו שחייבים לעשות משהו. לא ייתכן שבשכונה כזאת לא תפעל קופה של צדקה שתקל במעט את המצב הנורא.

זה לא אומר שיש בכוח אנושי להשתלט על כל הבעיות של השכונה - אומר אחד מפעילי הקופה - אם בכל שכונה יספרו לך גבאי הצדקה על תשעה או עשרה "תיקים מסובכים" של טרגדיות משפחתיות מורכבות ומסובכות שגבאי הצדקה צריכים ללוותן כל הזמן, הרי שבשכונת שמואל הנביא ישנם למרבה הזוועה תשעים (!) תיקים מסובכים וקשים כאלו - ולא שייך לטפל בהכל. אבל הרגשנו שאנחנו חייבים לנסות ולעשות משהו.

אנחנו למשל לא מצליחים להתמודד עם

אחד מן הפעילים השיג תנורי חשמל לחלוקה למשפחות שונות כדי שלא יסבלו מקור. לתדהמתו היו כמה מהמשפחות שסרבו לקבל את התנורים משום שאין להם את הכסף לשלם את תשלום חשבון החשמל והם אינם רוצים להרגיל את הבית לחימום...

כזה הוא המצב בשכונת שמואל הנביא, מספר אברכים בעלי מסירות נפש מטפלים יומם ולילה בבעיות הקשות של השכונה, וכלל שמנסים לא שייך להתמודד...

עניינה של שכונת שמואל הנביא אינו יכול להיפתר במסגרת השכונה. כל שכונה רגילה מורכבת משכבה בסיסית של אנשים המתפרנסים ברווח שמתוך תרומותיהם אפשר לקיים באיזה צורה את הצרכים השוטפים של הקופה. בשכונת שמואל הנביא זה לא קיים. אי אפשר להחזיק את הקופה מתוך עצמה. פשוט לא שייך.

רבני השכונה היו מספר פעמים בביתו של הגאון האדיר רבי חיים קניבסקי שליט"א שיצא מגדרו לעודדם ולברכם, לחזקם ולאמץ.

בשלב כלשהו כשכשל כוח הסבל עלו לבית מרן רשכבה"ג הגרי"ש אלישיב זיע"א וגוללו פניו את צערם על מקרים הקשים הקיימים בשכונה ואין כמעט דרך איך לטפל בהם.

מרן הגרי"ש אלישיב זיע"א אמר שידוע לו מאז ומעולם ששכונה זו היא שכונת מצוקה באופן מיוחד, ומאז ומעולם ידעו שעניים הגונים ואמיתיים נמצאים שם והיו רגילים להפנות אפילו משכונות אחרות תרומות לעניי שכונה זו. היחס המיוחד כלפי קופת שכונת שמואל הנביא המשיך בכל המצבים. ימים מספר לפני שהתאשפז מרן הגרי"ש אלישיב זיע"א בבית החולים עלו גבאי הקופה לביתו וזכו לעידוד גדול בעבודתם הקשה היה זה הביקור האחרון של קופה של צדקה בבית מרן זיע"א, בחינת צוואה לדורות שיש להעניק יחס מיוחד ויוצא דופן לקופה חשובה זו העושה מלאכה קשה בתנאים בלתי אפשריים ממש.

»»

יצאנו מגדרנו והרחבנו את היריעה בתיאור סיפורן של הקופות המקומיות, שהגיע הזמן להפנות אליהן את המודעות הציבורית, מה שלמרבה הצער לא נעשה עד כה, כאשר אותם מעשי צדקה וחסד שכונתיים נדחקו אל הצד ולא זכו לתשומת לב מספקת, בשל הרושם הגרנדיוזי של פירסומי הקופות הגדולות.

יש להדגיש שוב, כי אחרי הכל סקרנו רק מעט מן המעט, מתוך עשרות רבות של קופות הצדקה המקומיות, התוססות ופעילות ברחבי ארץ הקודש. כל האמור הוא בבחינת פרט המלמד על הכלל, סקרנו רק מעט מהם, ועוד חזון למועד לגולל בכל קופה וקופה את דרכי המהפכה הגדולה.

»»

מכת ניתוקי הטלפון ולא יכולים לעזור לאלו. אבל אנחנו מנסים בכל הכוח להתמודד עם ניתוקי המים התכופים ואח"כ גם עם ניתוקי החשמל שקורים פעמים רבות, וגם עם ניתוקי הגז.

הגביה השבועית של הקופה עומדת על סכום זעום, פשוט מאוד כי הסכום הזה הוא המקסימום שהאנשים בשכונה מסוגלים לתת. ישנם אברכים בשכונה שנותנים הוראות קבע. אנחנו עושים את המקסימום כדי להשיג את המירב. אבל ברור לכל אחד שהשכונה אינה מסוגלת לכסות את הצרכים אפילו הכי מינימאליים שיש.

כדי שתהיה אפשרות של טיפול אלמנטרי בטרגדיות המתחוללות בשכונה, עובדים גבאי הצדקה על גיוס כספים נוספים ממקורות מחוץ לשכונה. את מה שלא מצליחים לעשות באמצעות הכסף עושים לפעמים באמצעות עצה טובה וטיפול נכון. במקרים מסוימים משיגים הלוואות בגמחי"ם בתשלומים נוחים עבור המשפחה, וכן בדרכים רבות אחרות.

אנשי הקופה משועים לעזרה מבחוץ, כדי להצליח למנוע טרגדיות נוראות המתחוללות למול עיניהם בכל יום. כשהם מתחילים לגולל את סיפוריהם של המשפחות הנזקקות, מתברר שה"כלים" של השומעים לא מסוגלים אפילו לשמוע... זה קשה...

כמה סיפורים נוראיים אנו בכל זאת מעלים על הכתב. וכך מספר לנו פעיל מקומי, סיפור טרי שהזדמן לו באותו יום שפנינו אליו:

יהודייקר מתושבי השכונה נפטר בפתאומיות. האלמנה נשארה חסרת כל ומתקיימת היא ויתומיה על קיצבה ממשלתית ועל קיצבת נכות. "היום היא אמרה לי בטלפון: אתה זוכר שבשעה כשהגעת לחזק אותנו ואני אמרתי לך שאין לי חשק לחיות, אמרת לי שמהיום הקופה היא האבא שלנו, אז הנה הבת שלי לא רוצה ללכת לבית הספר, כי היא מתביישת ללכת עם הבגדים הסמרטוטים שלה. אין לי ארון נורמלי בבית לאכסן את מה שאני צריכה, המיטות של הילדים רעועות ואין לי כסף לקנות להם חדשות".

פעיל אחר מספר על משלוח גדול של שמיכות שהגיע אל הקופה. הוא ערך ביקורי בית שונים כדי לדעת למי לחלק את השמיכות. ביקור אחד בבית משפחה בשכונה הותיר אותו מזועזע כליל.

"באתי לבית אותה משפחה בלי התראה מראש. אני עצמי הייתי לבוש עם מעיל צמר וכשנכנסתי לבית התחלתי לרעוד מקור... חלק מהילדים ישנו בלא שמיכות בכלל. שני ילדים התכסו בשמיכת קיץ ורבו ביניהם כל הלילה, זה מושך לעצמו וזה מושך לעצמו. התינוקת בת החצי שנה ישנה במיטת האמא כי אין לה עריסה. האשה מצוננת תמיד מחמת המצב, ועל הבעל אומרים הרופאים כי הוא עלול ללקות בדום לב בכל רגע למרות גילו הצעיר בגלל לחץ החובות. מכתבים מהוצאה לפועל וניתוקים שונים הם דבר שבשגרה באותה משפחה".